

Fra
Villreirådet i Norge

Til
Klima- og miljødepartementet

Høringsuttalelse – forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnorm for villrein for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder

Villreirådet i Norge er en frivillig organisasjon som består av de fleste villreinnemder og villreinutvalg fra landets 24 villreinområder. Villreirådet arbeider for å ivareta villreinen som art og dens behov - i et langsiktig perspektiv. Villreirådet gjennomfører en innspillsrunde med alle områdene, før vi uttaler oss i saker av prinsipiell betydning.

Vi viser til høring i saken, med høringsfrist 5. juni.

Vi vil innledningsvis bemerke at Villreirådet har de siste årene sluttet helhjertet opp om de grepene som den statlige forvaltningen har gjort for å forsøke å sikre en langsiktig overlevelse for villreinen i de 24 resterende villreinområdene.

Oppsummert her:

- Naturmangfoldmeldinga, Natur for livet, 2016
- Ekspertgruppas forslag til kvalitetsnorm (NINA Rapport 1400 fra 2017).
- Vedtatt forslag til kvalitetsnorm i 2020.
- Klassifisering av de nasjonale villreinområdene i 2022.
- Forslag til tiltaksplan for de ulike områdene utarbeidet av statsforvalterne sammen med lokal forvaltning og lokale ressursgrupper, 2023.
- Stortingsmelding om villrein, 2024.
- Klassifisering av de ikke nasjonale villreinområdene, 2024.

Som Klima- og miljødepartementet (KLD) poengterer flere steder i høringen, så er det nærmest akutte behov for en rekke kraftfulle tiltak i nær alle villreinområdene. Vi er glade for at vi nå har en metodikk for å vurdere livsvilkårene og kvaliteten til villreinbestandene, og samtidig et faglig og svært etterrettelig kunnskapsgrunnlag.

Vi har med stor forventning sett frem til å få på plass tiltaksplanene, hvor den nasjonale forvaltningen skulle ta kraftige og virkningsfulle grep for å sikre de siste gjenværende bestandene av vill fjellrein i Europa.

Denne høringen er omfattende, med en generell del hvor overordnede vurderinger og avveininger kommer frem, og deretter med konkrete forslag til tiltak for hvert av de tre områdene.

Vi vil i denne uttalen i stor grad kommentere overordnede avveininger og vurderinger knyttet til den første delen.

Villreirådet er grunnleggende uenig med KLD når det gjelder en del overordnede avveininger, som vi mener er av vesentlig betydning for hvorvidt disse tiltaksstrategiene vil være effektive redskap.

Under har vi tatt opp de viktigste momentene.

Generelle kommentarer til høringsutkastet:

1. Vi mener at dette forslaget ikke svarer ut i tilstrekkelig grad de ambisjonene som ble trukket opp gjennom behandlingen av stortingsmeldingen for villrein i 2024.

Følgende er utdrag fra stortingsmeldingen (vår understrekning):

«Stortinget har gitt regjeringen mandat til å iverksette tiltaksplaner som er tilstrekkelig ambisiøse til å snu den negative trenden for villreinen, og vektlegger at det er nødvendig med tiltak i alle sektorer for å snu den negative utviklingen. Flertallet mener blant annet at villreinemeldingen, tiltaksplanene og de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet må gi Statsforvalteren et tydelig mandat for å gripe inn mot tiltak i villreinområdene for å sikre at målet om en høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis. Flertallet mener videre at det gjennom tiltaksplanarbeidet må vurderes midlertidige ferdselsrestriksjoner som er forankret i lovverk, men også om varig endret tilrettelegging i noen tilfelle kan være nødvendig (omlegging av merkete ruter, turisthytter mv.). I slike tilfeller må særlig frivillig sektor sikres gode avbøtende tiltak og kompensasjon. Samtidig sier et flertall at kommunene har hovedansvaret i utøving av arealpolitikken gjennom vedtak av planer etter plan- og bygningsloven».

I dette ligger det er en klar forventning om tiltak som er sterke nok til å snu den negative utviklingen. KLD skriver imidlertid selv at de ikke har tro på at dette målet vil nås. Villreirådet mener dette er en altfor passiv tilnærming.

Det er vår vurdering at denne høringen er altfor svak og altfor diffus til at den svarer ut Stortingets vilje til å snu den negative utviklingen. De foreslåtte tiltakene er ikke ambisiøse eller effektive nok, og det er vår vurdering at tiltakene ikke svarer ut Stortingets ønsker.

2. Departementet legger opp til kun frivillige tiltak

Det er selvsagt en god løsning dersom man kunne oppnå enighet og frivillighet for alle de viktige tiltakene. Men vi mener det er direkte naivt av KLD å forvente at man vil oppnå dette kun med frivillighet. Stortinget har en klar føring om at man skal iverksette planer som er tilstrekkelig ambisiøse, - og at de som berøres skal sikres gode avbøtende tiltak og kompensasjon.

Når det er behov for en rekke tiltak, så er det avgjørende at man vet at alle skal bidra og at alle skal ta sin del av ansvar og byrde. Hvis oppfølging av tiltakene blir tilfeldig og spredt, så vil det undergrave det som måtte være av frivillighet.

At storsamfunnet erstatter det som måtte være av økonomisk belastning av tiltaket, er vi selvfølgelig enig i. Det er slik resten av samfunnet er lagt opp når noen må vike for storsamfunnets ønsker. Vi er skuffet over at KLD ikke er tydeligere på å bruke dette virkemiddelet for den nasjonale interesse som langsiktig overlevelse av villrein er.

3. Enighet med samtlige kommuner inn i fremtiden

Følgende er hentet fra høringen:

«Klima- og miljødepartementet ønsker å etablere tiltaksplaner som er mest mulig omforente. Det innebærer at vi for en rekke tiltak søker å få en enighet med blant annet kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner, veieiere med flere om tiltakene, og at de aktørene som skal gjennomføre tiltak forplikter seg til dette i planene....».

Det er en kjent sak at kommunestyrene i de ulike kommunene har veldig ulikt fokus på å ivareta villreinen, og i mange kommuner endrer villrein-fokuset seg mye fra én valgperiode til den neste.

Det fremkommer av høringen at kommunene (og for så vidt andre aktører), skal ta stilling til alt ovenfor i sin høringsuttalelse. Vi kan ikke se at KLD stiller noen forventninger eller ønsker til hvordan kommunene formelt skal forankre høringsuttalelsen. I tillegg består de aller fleste villreinområdene av flere kommuner. Dette vil i enda større grad komplisere saken, men uten at vi kan se at KLD har vurdert dette. Vi har forstått det slik at KLD mener at man vil

kunne få noe nærmest en dugnadsinnsats fra kommunene, hvor de alle vil ta sin del av ansvaret. Vi vil gjerne være like optimistisk som KLD, men da må det i etterkant av høringen legges ned en betydelig innsats inn i å påvirke de kommunene som henger etter, eller som ikke ønsker å binde opp fremtidig arealforvaltning og dispensasjonspraksis i kommunene. Det vil også være behov for aktiv dialog og aktiv koordinering opp mot kommunene i de ulike villreinområdene, for å skape oppslutning og finansiering til å kunne gjennomføre konkrete tiltak.

Villreinrådet mener det er passivt av KLD å skyve en forventning om enighet over på kommunene, og vi mener dette reiser en rekke spørsmål som burde vært tydeliggjort.

- Hvordan vil KLD forholde seg dersom tilbakemeldingen fra kommunen enten er fraværende, eller går på at man ikke ønsker å binde opp fremtidig forvaltning i kommunen? Vil KLD da komme med strengere føringer og tiltak, eller vil KLD resignere?
- Hvordan skal behandlingen av høringsuttalelsen i kommunen være. Er det tilstrekkelig at de som har delegert fullmakt innenfor natur, miljø og landbruk uttaler seg, eller forventes det et kommunestyrevedtak?
- Hvordan ser KLD for seg at fremtidige kommunestyrer, planutvalg, ordførere med videre eventuelt vil forholde seg til en tidligere uttalelse fra kommunen i forbindelse med denne høringen? Anser KLD da at kommunen gjennom høringsuttalelsen nærmest har gjort en bindende avtale med KLD?
- Er det KLD som vil ta oppfølgende kontakt med kommunene etter høringen, for å påvirke de kommunene som ikke ønsker å forplikte seg til fremtidige tiltak?

4. Overlevelse av villrein og ivaretagelse av leveområdene er av spesielt høy nasjonal og internasjonal verdi

Villreinrådet ønsker at KLD er mer tydelig på at langsiktig overlevelse til villrein og ivaretagelse av leveområder er en svært tungtveiende og nasjonal samfunnsinteresse, og at KLD forventer en lav terskel for statlig innsigelse der tiltak eller planer ikke ansees å ivareta dette godt nok.

Vi ser at KLD har omtalt dette, og at de legger opp til både kommunale planvasker og en tydeliggjøring av innsigelsespraksis. Dette er bra, men vi ser for oss at det kan sies tydeligere.

Vi vil også ta opp behovet for statlige planretningslinjer i fjellet, og hvor muligheten for nye inngrep og negative påvirkninger må skjerpes kraftig inn.

Vi vil her vise til eksempel som vi har fått fra Rondane, hvor den første fylkesdelplanen ble godkjent i 1992. I godkjeningsbrevet for planen skriver daværende miljøvernminister Torbjørn Berntsen at:

«... Nye hytteområder i de fleste tilfeller må antas å føre til økt ferdsel, og at slike etableringer derfor må vurderes strengt. Godkjente planer for hyttebygging, som ikke er gjennomført bør vurderes på nytt i forhold til fylkesdelplanen ved neste revisjon av kommuneplanene».

Siden 1992 har det kommet over 8000 nye hytter i området. Dette viser at KLD fortsatt foreskriver den samme medisinen, selv om vi har rikelig erfaring med at dette ikke er tilstrekkelig.

5. Akseptable sumvirkninger

KLD skriver følgende:

«De vesentligste innholdsmessige justeringene som departementet foreslår på bakgrunn av forhåndsinvolveringsprosessen er knyttet til tiltak om arealforvaltning, og tiltak der vi har fått signaler fra kommuner, fylkeskommuner eller lokalbefolkningen om nødvendige justeringer for å sikre akseptable sumvirkninger og gode helhetlige tiltaksplaner for berørte aktører».

Villreirådet forventer at KLD definerer hva som ligger i begrepet «akseptable sumvirkninger»

Dette er avgjørende for å forstå hvor grensen går på hva man kan forvente av tiltak.

6. Hensynet til lokalbefolkningen

KLD viser flere steder til lokalbefolkningen eller lokale interesser, og da gjerne med stor vekt på at det som blir kalt konsekvenser for lokalbefolkningen, skal være så små som mulig.

Her vektlegger KLD i betydelig grad negative konsekvenser for lokalsamfunnet. Vi går ut ifra at det menes ubehag eller ulempe for folk flest knyttet til konkrete tiltak som er ment for å bedre forholdene for villrein.

Også her er villreirådet undrende til hva KLD mener, og dette gjør det naturlig å stille noen spørsmål også her:

- Hvordan definerer KLD lokalbefolkning og hvordan vurderer KLD hva lokalbefolkningen mener om «akseptable sumvirkninger»?
- Hvordan har KLD vektlagt de samme lokalsamfunnenes ønsker og glede av at fjellene fortsatt har, og vil ha tilstedeværelse av villrein inn i fremtiden?

- I forlengelsen av dette, hvordan avveier KLD på vegne av lokalbefolkningen hvor høyt de verdsetter villrein i uberørte fjell opp mot hva de mener er akseptable sumvirkninger i de samme områdene?
- Hvordan vet i hele tatt KLD at summen for lokalsamfunnene vil være negative ved langsiktig ivaretagelse av villrein, selv om dette vil kunne medføres stengning av veier, stier eller flytting av hytter?
- Antar man kun dette, eller er det innhentet et kunnskapsgrunnlag i form av en spørreundersøkelse med verdsetting av intakt fjellnatur og villrein?

Som man kan lese ut av spørsmålene her så mener vi at tiltak, både gjennomgående og til dels inngripende, vil ha en positiv total verdi for lokalsamfunnet - hvis dette er nødvendig for langsiktig overlevelse av villrein i de samme fjellområdene. Tiltakene som foreslås vil som regel ha ganske små konsekvenser for lokalbefolkningen, men kanskje noe større konsekvenser for tilreisende turister. Også for enkelte grunneiere, og andre eiere av installasjoner som har en negativ belastning på villrein, kan man si at dette vil få konsekvenser - men dette kan samtidig erstattes slik man gjør andre steder der enkeltpersoner sine interesser må vike.

Vi mener at KLD her har glemt hvor utrolig viktig det er for lokalsamfunnene å ha sunne og bærekraftige villrein fjell. Her kan vi vise til erfaringer fra lokalsamfunnene knyttet til Nordfjella, og hvor stor belastning det var for disse å oppleve at villreinen i sone 1 ble skutt ut. Et annet eksempel er fra Modalen kommune, hvor et stort flertall av kommunens innbyggere prioriterte uberørte fjell, selv om en massiv vindkraftutbygging ville føre til enorme inntekter for kommunen.

Hvis KLD fortsatt mener at nødvendige tiltak for å sikre overlevelsen til villrein i noen tilfeller vil være til en utilbørlig belastning for lokalsamfunnene, så forventer vi at KLD bestiller et faggrunnlag hvor man undersøker hva lokalsamfunnene ønsker og prioriterer knyttet til ivaretagelse av villrein.

Siden dette spørsmålet fort vil være av avgjørende betydning for hvilke tiltak som man vil gjennomføre, så er det desto viktigere at KLD ikke har som et utgangspunkt at lokalbefolkningen ikke ønsker kraftfulle og effektive tiltak. Vi mener tvert om at så fremt man har et godt kunnskapsgrunnlag som er godt formidlet, så vil de aller fleste som bruker fjellområdene støtte opp om tiltakene, eller i det minste ha forståelse for tiltakene.

7. Ressurser og budsjettammer

KLD legger til grunn at alt skal skje innenfor gjeldende budsjetttrammer. Alt vi gjør vil selvsagt være innenfor et budsjett. Men vi ser for oss at KLD med dette demper forventninger knyttet til muligheten for å kunne gjøre kraftfulle virkemidler som vil koste penger. En mer proaktiv holdning vil være at man tar stilling til dette når kostbare tiltak som eksempelvis flytting av hytter, stenging av veier, stier og løyper eller tilbakeføring av inngrep er nødvendig og kostnadsregnet. Vi ser eksempelvis for oss at etablering av tunneler kan ha god samferdsels-, og distriktspolitisk nytte - og dette vil også være svært positivt for villreinen.

Villreintrådet har tidligere gitt høringsinnspill som går på nødvendigheten av et arealregnskap, og i forlengelsen av dette også etableringen av ulike fond - hvor de som belaster naturen må betale inn til fondet. Vi var svært glade da dette for første gang kom gjennom vilkårsrevisjonen for Auravassdraget.

Selv om dette nå er flere år siden, så er fremdeles ikke dette fondet operativt og det er ikke laget vedtekter for disponering av fondet. Her må KLD sørge for fortgang, og vi mener disse fondene må settes betydelig høyere fremover!

I tillegg er det viktig at det også etableres tilsvarende fond andre steder, og at innretningen på disse fondene gjør at effekten for den uberørte naturen vil være svært positiv. Da må man restaurere natur, tilbakeføre inngrep og redusere negativ forstyrrelser i et vesentlig større omfang enn effekten av den forstyrrelsen som da får fortsette. Vi tror at dette kan være aktuelt, spesielt knyttet til oppgradering av eksisterende vannkraftverk som har et stort økonomisk potensial.

8. Krav til beitenæringen

Sykdom hos villrein som kommer med bakgrunn i smitteoverføring ved samlingsplasser for både villrein og sau trekkes frem som en årsak til ved lave kalvetallet i Knutshø. Saltsteder skaper slike kunstige samlingsplasser, og her vil det være betydelig risiko for overføring av sykdommer både innad i villreinbestanden og mellom artene.

Selv om det helt sikkert er behov for videre forskning knyttet til smitte innad i bestanden og mellom arter på samlingssteder, så vet man nok til at man kan fastslå at disse kan være en betydelig risiko for villreinen. Det er flere tiltak som kan være aktuelle, og noen av disse er prøvd ut bl.a. i Nordfjella villreinområde.

KLD ønsker ikke å berøre beitenæringen nevneverdig. KLD har landet på følgende tiltak for å redusere påkjenningene som beitenæringen har på villrein:

«... å gå i dialog med beitenæringen og andre relevante aktører om hvordan kunnskapsutfordringer og forebyggende tiltak kan bidra til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet».

Her savner vi for det første en klar forventning om at risikoen for smitteoverføring må reduseres.

Så ønsker vi en vurdering av hvem som skal ta denne skisserte dialogen og på hvilket nivå det skal ligge. Vi er enige i at man bør klarlegge og forsøke å bøte på kunnskapsutfordringer, og da hviler det et ansvar på bevilgende myndigheter om å bestille og bekoste et godt nok kunnskapsgrunnlag.

Når det gjelder forebyggende tiltak, så ser vi for oss at det etableres en egen tilskuddspost, som gjerne kan forvaltes innenfor landbruksforvaltningen, og hvor de ekstra kostnadene og eventuelle ulemper for beitenæringen vil erstattes. Og da samtidig med en klar forventning om at det skal gjøres aktive tiltak i de områdene hvor man kan være relativt sikker på at det er en negativ sykdomspåvirkning på villrein forårsaket av beitedyr.

Man bør i alle tilfeller unngå å åpne for mer sau fra andre områder og fra besetninger som ikke har tilhørighet til området. Som et minimum forventer vi at både KLD og LMD gjør en reell vurdering av et skille mellom «lokal sau» og «leie-sau». Dersom man hadde sluttet å tillate leiesau i villreinområdene vil man få redusert beitetrykket betraktelig, man ville redusert trykket på «hotspots» som saltslikkesteiner, og man ville redusert risiko for eventuell smitte i et villreinområde tilbake til hjemkommunene til disse leie-saue.

Den vage og uforpliktende dialogen som KLD legger opp til med beitenæringen mener vi ikke er godt nok til å kunne håndtere disse utfordringene på en tilstrekkelig ansvarlig måte.

9. Felles og forpliktende innsats på tvers av departement og sektorer

Villreinrådet har flere ganger tidligere tatt opp at ivaretagelse av villrein må være et tverrsektorielt ansvar. Siden ivaretagelse av arten er uløselig knyttet til ivaretagelse av leveområdene, så vil det nødvendigvis være mange ulike departement, direktoratet og organisasjoner/selskaper - som eksempelvis Statnett, Statkraft og Statens vegvesen, som i mye større grad må bidra til å sikre leveområdene.

Vi vil også spesielt nevne Kommunal- og distriktsdepartementet, Landbruk- og matdepartementet, Olje- og energidepartementet og Samferdselsdepartementet som alle har stor påvirkning på villreinens leveområder.

Vi savner en innsats, forståelse og et ektefølt engasjement i disse departementene for ivaretagelse av leveområdene. Det synes klart at departementene ikke legger tilstrekkelig vekt på vernehensyn, når disse vernehensynene går på tvers av de hensynene som departementene tradisjonelt har hatt som oppgave å ivareta.

Vi vil foreslå at det etableres en egen samarbeidsgruppe på et høyt nivå mellom departementene, og hvor det forventes at alle saker som kan ha betydning for villrein og leveområdene til villrein drøftes og vurderes, og med villreinfaglig ekspertise til stede. Denne kompetansen finnes blant annet hos villreinsentrene. Her vil det være svært viktig at departementene forstår hvilke saker som kan tenkes å ha betydning for villrein og fjellområder. Det bør lages en enkel veileder eller instruks for at disse forstår hvilke saker som forventes å bli diskutert.

Tidlige, faglige drøftinger og med mål om å unngå negative effekter, vil etter vår vurdering øke sannsynligheten for måloppnåelse betraktelig, og også ressursbesparende på sikt.

...

Når det gjelder de konkrete forslagene til tiltaksplanene for de tre aktuelle områdene, så tar vi ikke de opp i denne høringsuttalelsen. Men vi holder åpent at vi kan sende egne uttalelser senere.

For Villreirådet i Norge

Endre Lægreid, leder

Kopi:

- Villreinnemnder og villreinutvalg
- Miljødirektoratet
- Landbruksdirektoratet